

Sygn. akt IV KK 31/22

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 24 lutego 2022 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Tomasz Artymiuk (przewodniczący)
SSN Marek Pietruszyński (sprawozdawca)
SSN Andrzej Stępka

w sprawie **W. D.**

skazanego z art. 286 § 1 k.k. w zw. z art. 294 § 1 k.k. w zb. z art. 270 § 1 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. w zw. z art. 12 k.k.

po rozpoznaniu w dniu 24 lutego 2022r. w Izbie Karnej na posiedzeniu w trybie art. 535 § 5 k.p.k.

kasacji Prokuratora Generalnego wniesionej na korzyść skazanego od wyroku Sądu Apelacyjnego w (...) z dnia 29 marca 2019 r., sygn. akt II AKa (...) zmieniającego wyrok Sądu Okręgowego w G. V Wydział Karny Ośrodek Zamiejscowy w R. z dnia 27 lipca 2018 r., sygn. akt V K (...),

uchyla wyrok w zaskarżonej części i w tym zakresie przekazuję sprawę W. D. do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu w (...).

UZASADNIENIE

Sygn. akt IV KK 31/22

Wyrokiem Sądu Okręgowego w G. V Wydział Karny Ośrodek Zamiejskowy w R. z dnia 27 lipca 2018 r., sygn. akt V K (...), W. D. został uznany za winnego popełnienia czynu polegającego na tym, że w dniach od 10 października 2013 r. do 21 listopada 2013 r. działając w warunkach czynu ciągłego, jako prezes zarządu spółki D. Sp. z o.o. z siedzibą w R., posłużył się jako autentycznymi 27 uprzednio podrobionymi potwierdzeniami przelewów bankowych dla spółki P. GmbH z siedzibą w R. (Niemcy), przesyłając je pocztą elektroniczną M. P., pośredniczącemu w transakcjach między spółkami, który następnie przesłał je pocztą elektroniczną spółce P. jako potwierdzenie dokonania przedpłaty, na podstawie czego wydano spółce D. kolejne partie towarów, podczas gdy transakcje w kwotach wskazanych w potwierdzeniach miały miejsce w późniejszym terminie, a w przypadku przelewów w kwotach 300.000 Euro z dnia 20 listopada 2013 r. oraz 115.950 Euro z dnia 21 listopada 2013 r. nie odnotowano w ogóle takich operacji w systemie bankowym i w ten sposób za pomocą wprowadzenia w błąd spółki niemieckiej co do faktu zapłaty za zakupiony olej rzepakowy doprowadził tę spółkę do niekorzystnego rozporządzenia mieniem wielkiej wartości w kwocie 415.801,02 Euro (około 1.721.416 zł), tj. czynu wyczerpującego znamiona z art. 286 § 1 k.k. w zw. z art. 294 § 1 k.k. i art. 270 § 1 k.k. w zw. z art. 12 k.k. i za to został skazany na karę 2 lat pozbawienia wolności oraz karę grzywny w wymiarze 250 stawek dziennych przy ustaleniu jednej stawki na kwotę 50 zł, przy czym wykonanie orzeczonej kary pozbawienia wolności warunkowo zawieszono na okres próby 5 lat, orzekając nadto od oskarżonego stosowne koszty postępowania.

Sąd pierwszej instancji nie orzekł obowiązku naprawienia szkody, mimo zgłoszonego żądania pokrzywdzonego, gdyż jak wyjaśnił w uzasadnieniu orzeczenia, wobec spółki D. toczyły się już postępowania sądowe w Niemczech i na ich podstawie ta spółka została zobowiązana do zapłaty kwot wynikających z dwóch nieopłaconych faktur na rzecz P.. Oba wyroki zapadły zarówno przed niemieckim sądem arbitrażowym jak i powszechnym uprawomocniły się, ale pokrzywdzony nie zdecydował się na wszczęcie postępowania egzekucyjnego wobec dłużnika obawiając się, że dochodzenie roszczeń nie będzie skuteczne. Sąd pierwszej instancji argumentując za przyjętym rozstrzygnięciem, odwołał się do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 26 lutego 2014 r., III KK 429/13, w którym

stwierdzono, że zakaz wynikający z art. 415 § 1 k.p.k. odnosi się do każdego określonego w ustawie wypadku orzekania karnoprawnego obowiązku naprawienia szkody i to niezależnie od tego, czy roszczenie zasądzone w postępowaniu cywilnym zostało skutecznie egzekwowane. W tej sytuacji, przy uwzględnieniu możliwości egzekwowania roszczenia na podstawie art. 299 § 1 k.s.h., mnożenie tytułów egzekucyjnych dotyczących tego samego roszczenia przez nakładanie na oskarżonych w postępowaniu karnym obowiązku naprawienia szkody na podstawie art. 46 § 1 k.k., w kontekście zadań jakie realizuje przepis art. 415 § 1 k.p.k., jest niedopuszczalne.

Wyrok ten został zaskarżony apelacjami obrońcy oskarżonego i pełnomocnika oskarżyciela posiłkowego. W tej sprawie istotne - z uwagi na wyznaczony zakres orzekania Sądu Najwyższego - było wskazanie, że w apelacji pełnomocnik oskarżyciela posiłkowego podniósł zarzut niezasadnego odstąpienia przez Sąd pierwszej instancji od orzeczenia na podstawie art. 46 k.k. środka karnego w postaci obowiązku naprawienia szkody oraz pokrycia kosztów postępowania, w sytuacji spełnienia wszystkich przesłanek do takiego rozstrzygnięcia i wniósł o orzeczenie takiego środka karnego oraz stosownych kosztów postępowania od oskarżonego na rzecz oskarżyciela posiłkowego.

Sąd Apelacyjny wyrokiem z dnia 29 marca 2019 r., sygn. II AKa (...), zmienił zaskarżony wyrok orzekając na podstawie art. 46 § 1 k.k. wobec oskarżonego środki karny w postaci obowiązku naprawienia szkody w części przez zapłatę na rzecz P. GmbH z siedzibą w R. kwoty 860.708,00 zł, utrzymując w pozostałym zakresie zaskarżony wyrok w mocy i zasądzając nadto na rzecz oskarżyciela posiłkowego od oskarżonego koszty zastępstwa procesowego.

W uzasadnieniu wyroku Sąd podniósł, że o ile w sprawie istnieje tożsamość przedmiotowa roszczeń dochodzonych przez sądami polskim i niemieckimi, wynikających z przestępstwa popełnionego przez skazanego, to brak jest tożsamości podmiotowej tych roszczeń. Wskazano, że przed sądami niemieckimi toczyły się dwa postępowania wszczęte na skutek pozwów P. zakończone wydaniem dwóch prawomocnych wyroków, z których jeden zapadł przed Sądem Arbitrażowym w dniu 16.09.2014 r. i na jego podstawie zasądzono od pozwanej D.

Spółka z o.o. z/s w R. kwotę 114.852,34 Euro, zaś drugi zapadł przed Sądem Okręgowym w R. i zasądzono od W. Spółka z o.o. w W. kwotę 312.133,09 Euro. Z odpisu aktu notarialnego, sporządzonego w dniu 2 czerwca 2014 r. wynika, że w tym dniu podjęta została uchwała nadzwyczajnego zgromadzenia wspólników o odwołaniu z funkcji prezesa W. D., a nadto na podstawie kolejnej uchwały zmieniono nazwę spółki na W. Spółka z o.o. i zmieniono jej siedzibę na W. Te okoliczności przekonały Sąd odwoławczy, że w sytuacji gdy doszło do zmiany składu zarządu spółki i wykluczenia zeń skazanego, nie istnieje już tożsamość podmiotowa roszczenia rozpatrywanego przez pryzmat art. 299 § 1 k.s.h., a więc możliwości wystąpienia ze skutecznym powództwem przeciwko członkom zarządu wobec nieskuteczności egzekucji skierowanej przeciwko spółce. Dodatkowo Sąd apelacyjny wskazał, że wyrok jaki zapadł przez Sąd Okręgowym w R. dotyczył zobowiązania do zapłaty W. Sp. z o.o., a nie D. Sp. z o.o. Okoliczności te przekonały Sąd odwoławczy co do możliwości orzeczenia środka karnego wnioskowanego w apelacji pełnomocnika oskarżyciela posiłkowego.

Kasację na korzyść skazanego od wyroku Sądu odwoławczego, w części dotyczącej orzeczenia o środku karnym i stanowiącego jego konsekwencję orzeczenia o kosztach procesu, wniósł Prokurator Generalny.

W kasacji zarzucił rażące i mające wpływ na treść wyroku naruszenie treści art. 433 § 2 k.p.k. w zw. z art. 457 § 3 k.p.k. w zw. z art. 424 § 2 k.p.k. oraz art. 415 § 1 k.p.k. i art. 46 § 1 k.k. przez zaniechanie przeprowadzenia rzetelnej kontroli odwoławczej orzeczenia Sądu pierwszej instancji, w części zainicjowanej apelacją pełnomocnika oskarżyciela posiłkowego, kwestionującego brak orzeczenia środka karnego – obowiązku naprawienia szkody wyrządzonej przypisanym skazanemu przestępstwem, w sytuacji uprzedniego zgłoszenia wniosku o jego orzeczenie i podnoszonego w apelacji braku tożsamości między roszczeniami wynikającymi z faktu popełnienia przestępstwa, a roszczeniami objętymi wyrokami sądów niemieckich, co doprowadziło, w następstwie zaaprobowania poglądów skarżącego, do zajęcia przez Sąd odwoławczy nieuzasadnionego stanowiska, że wobec zmiany zarządu D. Sp. z o.o. (obecnie W. Sp. z o.o.) i wykluczenia skazanego z jego składu oraz zmiany nazwy spółki, nie zachodzi tożsamość podmiotowa pomiędzy

roszczeniami wynikającymi z przestępstwa z roszczeniami objętymi wyrokami sądów niemieckich, podczas gdy należyte rozpoznanie zarzutu apelacji w świetle prawidłowych rezultatów wykładni przepisów art. 415 § 1 k.p.k. i art. 46 § 1 k.k. oraz art. 299 § 1 i 2 k.s.h., powinno prowadzić do wniosku, iż odpowiedzialność członka zarządu obejmuje zobowiązania spółki powstałe w okresie, w którym sprawował on mandat, a odwołanie z pełnionej funkcji oraz zmiana nazwy spółki nie stanowią, w świetle treści art. 299 § 2 k.s.h. – okoliczności egzoneracyjnych, których zaistnienie może uwolnić członka zarządu od odpowiedzialności za zobowiązania spółki, a w konsekwencji do uznania, że istnieje tożsamość podmiotowa i przedmiotowa pomiędzy roszczeniem wynikającym z przestępstwa z roszczeniem objętym wyrokami sądów niemieckich i konstatacji o braku podstaw do uwzględnienia zarzutu apelacji, przy czym wyrok Sądu odwoławczego w pisemnej części motywacyjnej nie czyni zadość wymogom wynikającym z treści art. 457 § 3 k.p.k. i art. 424 § 2 k.p.k., gdyż nie uzasadnia należycie wyrażonego poglądu dotyczącego podstaw do uwzględnienia, w tym zakresie, apelacji pełnomocnika oskarżyciela posiłkowego.

W konkluzji skarżący wniósł o uchylenie wyroku Sądu Apelacyjnego w (...), w zaskarżonej części i przekazanie w tym zakresie sprawy do ponownego rozpoznania temu Sądowi w postępowaniu odwoławczym.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Kasacja jest oczywiście zasadna, co umożliwiło jej rozpoznanie na posiedzeniu w trybie art. 535 § 5 k.p.k.

Przechodząc do rozważenia zarzutu kasacji w pierwszej kolejności podnieść należało, że w przyjętym w polskim procesie karnym modelu kontroli instancyjnej, na sądzie odwoławczym po myśli art. 433 § 2 k.p.k. ciąży obowiązek rozważenia wszystkich wniosków i zarzutów podniesionych w środku odwoławczym, przy czym chodzi nie tylko o formalne odniesienie się do zarzutów apelacji, ale o dokonanie prawidłowej merytorycznej oceny zarzutów odwoławczych. Gwarancją realizacji wskazanego obowiązku Sądu odwoławczego jest przepis art. 457 § 3 k.p.k. stanowiący, że w uzasadnieniu wyroku sąd odwoławczy powinien podać, czym

kierował się wydając orzeczenie oraz dlaczego zarzuty i wnioski apelacji uznał za zasadne albo niezasadne. Nieprawidłowo sporządzone uzasadnienie sądu drugiej instancji, nie może co do zasady wyrzucić istotnego wpływu na treść zaskarżonego wyroku, biorąc pod uwagę fazę jego sporządzenia, tym nie mniej może dowodzić, że sąd odwoławczy nie przeprowadził rzetelnej kontroli odwoławczej orzeczenia sądu pierwszej instancji. Jednocześnie wskazać należało, że w sytuacji wydania orzeczenia reformatoryjnego, co miało miejsce w tej sprawie, uzasadnienie wyroku powinno odpowiadać regułom wynikającym z treści art. 424 k.p.k., w zakresie związanym ze zmianą orzeczenia sądu pierwszej instancji. Nadto podnieść należało, podążając tropem wyznaczonym kasacją, że na podstawie art. 415 § 1 zd. drugie k.p.k., wprowadzona została klauzula zakazująca orzekania w procesie karnym obowiązku naprawienia m.in. szkody na rzecz pokrzywdzonego jeżeli roszczenie wynikające z popełnienia przestępstwa jest przedmiotem innego postępowania albo o roszczeniu tym prawomocnie orzeczono. Jeżeli zatem roszczenie wynikające z popełnienia przestępstwa jest przedmiotem innego postępowania, albo o roszczeniu tym prawomocnie orzeczono, to nie jest możliwe (niejako ponowne) orzekanie o obowiązku naprawienia szkody i to niezależnie od tego, czy zasądzone roszczenie w postępowaniu cywilnym zostało wyegzekwowane (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 stycznia 2018 r., sygn. IV KK 234/17). Przy zaistnieniu wymaganej tożsamości podmiotowej i przedmiotowej roszczeń znajduje zastosowanie klauzula antykumulacyjna, eliminująca możliwość nałożenia obowiązku naprawienia szkody na podstawie art. 46 § 1 k.k. (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 3 lutego 2012 r., V KK 9/12 i z dnia 21 lutego 2013 r., V KK 14/13). Wykładnia funkcjonalna art. 415 § 1 zd. drugie k.p.k. wskazuje, że ratio legis tego przepisu sprowadza się do zapobieżenia funkcjonowania w obrocie prawnym tytułów egzekucyjnych wynikających z dochodzenia tego samego roszczenia w postępowaniu karnym i innym postępowaniu przewidzianym przez ustawę. W tym kontekście nie jest zatem celowe nakładanie obowiązku naprawienia szkody na podstawie art. 46 § 1 k.k. wobec możliwości wyegzekwowania zasądzonych roszczenia z majątku oskarżonego w oparciu o podstawę z art. 299 § 1 k.s.h. (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23 listopada 2016 r., III KK 405/16). W rozważaniach

dotyczących odpowiedzialności członka zarządu spółki za zobowiązania spółki istotne też będzie wskazanie, że członek zarządu spółki z ograniczoną odpowiedzialnością nie ponosi odpowiedzialności określonej w art. 299 § 1 k.s.h. za zobowiązania spółki, które nie istniały w czasie sprawowania przez niego mandatu, albowiem zostały zaciągnięte przez spółkę po jego odwołaniu z tego stanowiska. Przesłankami odpowiedzialności są zatem istnienie określonego zobowiązania spółki z o.o. w czasie, w którym dana osoba była członkiem zarządu spółki (a więc niepowstałego później) oraz bezskuteczność egzekucji tego zobowiązania przeciwko spółce, czy to w czasie pozostawania przez tę osobę członkiem zarządu, czy też już po jej odwołaniu z zarządu (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 marca 2019 r., sygn. III CSK 96/17).

Przenosząc te rozważania na grunt tej sprawy podnieść należało, że w rzeczywistości Sąd odwoławczy dokonując kontroli orzeczenia Sądu pierwszej instancji w konfrontacji z zarzutem apelacji pełnomocnika oskarżyciela posiłkowego i rozstrzygając reformatoryjnie, nie wywiązał się z tego zadania w sposób rzetelny zgodnie z wymogami prawa procesu karnego. Sąd ten w ogóle nie odniósł się do argumentacji prawnej przedstawionej w wyroku Sądu pierwszej instancji, a skupiając się wyłącznie na fakcie odwołania skazanego z zarządu spółki i zmianie nazwy spółki już po dacie popełnienia przypisanego skazanemu przestępstwa uznał, że brak jest tożsamości podmiotowej między roszczeniami wynikającymi z przestępstwa popełnionego przez skazanego z roszczeniami objętymi wyrokami sądów niemieckich zapadłymi w postępowaniach cywilnych. Uwzględnienie argumentacji zaprezentowanej w apelacji pełnomocnika oskarżyciela posiłkowego nie dość, że nastąpiło - co już wskazano - z pominięciem wywodów prawnych sądu pierwszej instancji, to analiza prawna zaprezentowana przez Sąd odwoławczy w ogóle nie odnosiła się do stanowisk zaprezentowanych w judykaturze Sądu Najwyższego co do rozumienia treści klauzuli antykumulacyjnej wskazanej w art. 415 § 1 k.p.k., w kontekście możliwości orzekania środka karnego na podstawie art. 46 § 1 k.k. oraz zakresu odpowiedzialności członka zarządu za zobowiązania spółki w kontekście art. 299 § 1 k.s.h. W świetle przywołanych orzeczeń Sądu Najwyższego zauważyć należało, że odwołanie skazanego w dniu 2 czerwca 2014 r., a więc po popełnieniu przypisanego mu przestępstwa – z funkcji członka zarządu

spółki, nie powinno mieć wpływu na zakres odpowiedzialności skazanego za zobowiązania D. sp. z o.o., które powstały w okresie sprawowania mandatu członka zarządu, w tym także zobowiązania na rzecz pokrzywdzonej przestępstwem P. GmbH. Analiza orzeczeń zasądzających płatności od W. sp. z o.o. na rzecz P. GmbH wskazuje, że przedmiotem postępowań przed sądem polskim i sądami niemieckimi były roszczenia wynikające z tego samego zdarzenia historycznego, które stanowiło przedmiot rozpoznania w toku niniejszego postępowania. Zresztą okoliczność ta nie była kwestionowana w toku postępowania karnego. Zmiana nazwy spółki po dacie popełnienia przypisanego skazanemu przestępstwa nie może stanowić okoliczności przemawiającej za odrzuceniem tożsamości podmiotowej pomiędzy roszczeniami wynikającymi z popełnionego przestępstwa, a roszczeniami będącymi przedmiotem rozpoznania w toku postępowania cywilnego. W tej sytuacji przy zaistnieniu tożsamości podmiotowej i przedmiotowej roszczeń objętych niniejszym postępowaniem i postępowaniem cywilnym przed sądami niemieckimi, Sąd odwoławczy powinien dogłębnie rozważyć możliwość zastosowania klauzuli antykumulacyjnej eliminującej możliwość nałożenia obowiązku naprawienia szkody na podstawie art. 46 § 1 k.k. Uwzględnienie wszystkich podniesionych okoliczności wskazuje, że Sąd odwoławczy procedując w sposób odzwierciedlony w jego merytorycznym rozstrzygnięciu, dopuścił się rażącego naruszenia przepisów procedury karnej oraz prawa karnego materialnego i naruszenia te miały istotny wpływ na treść wyroku Sądu Apelacyjnego w (...). Konsekwencją powyższych rozważań kontestujących dopuszczalność orzeczenia przez Sąd odwoławczy obowiązku naprawienia szkody jest uznanie nieprawidłowości orzeczenia o kosztach postępowania odwoławczego. Przy założeniu prawidłowego procedowania w sprawie, w sytuacji podzielenia wskazanych poglądów judykatury Sądu Najwyższego i nieuwzględnienia apelacji wniesionej przez pełnomocnika oskarżyciela posiłkowego, przy równoczesnym braku przesłanek do uznania zasadności zarzutów apelacji obrońcy oskarżonego, brak było podstaw do zasądzenia od oskarżonego na rzecz oskarżyciela posiłkowego kosztów zastępstwa procesowego. Wydatki postępowania powinny zostać zasądzone od obu podmiotów wnoszących apelacje.

Uwzględniając całość argumentacji zawartej w uzasadnieniu orzeczenia Sądu Najwyższego, należało uchylić zaskarżone orzeczenie w części dotyczącej orzeczenia o środku karnym i stanowiącego jego konsekwencję orzeczenia o kosztach postępowania odwoławczego i sprawę w tym zakresie przekazać Sądowi Apelacyjnemu w (...) do ponownego rozpoznania w postępowaniu odwoławczym, w trakcie którego rozpoznając apelację pełnomocnika oskarżyciela posiłkowego Sąd ten uwzględni poglądy prawne wyartykułowane w części motywacyjnej sądu kasacyjnego.

Z tych względów orzeczono jak na wstępie.